

ТЕМА 2. МІСЦЕ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ ПРАВА УКРАЇНИ ТА У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.

Практичні заняття №2-3.

Теоретичні питання.

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: загальна характеристика та перспективи вдосконалення.
2. Практика Європейського суду з прав людини: загальне поняття та особливості юридичної природи.
3. Місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини у правовій системі та системі джерел права України.
4. Напрями впливу Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини на правову систему України.

Завдання 1.

Опрацюйте текст Конвенції зі змінами, внесеними Протоколами №№11, 14, 15 або текст Протоколу №15, а також текст Протоколу № 16 і встановіть:

- 1) Які зміни внесені в конвенційну систему захисту прав людини після набуття чинності протоколу №15?
- 2) Який цілей хотіли досягти, запроваджуючи такі зміни?
- 3) Спрогнозуйте, чи виявляться такі зміни ефективними, на Вашу думку?
- 4) Яка мета запровадження консультативної компетенції ЄСПЛ?
- 5) Яка юридична природа консультативних актів ЄСПЛ та чи є вони обов'язковими для держави?
- 6) Який орган в Україні має право звертатись до ЄСПЛ на підставі Протоколу № 16?

Завдання 2.

Користуючись доктринальними джерелами (рекомендованими № 3, 4, 5 або за результатами власного пошуку), встановіть:

- 1) Який зміст та співвідношення понять: 1) судова практики; 2) практика ЄСПЛ; 3) рішення ЄСПЛ?
- 2) Що таке правові позиції ЄСПЛ?
- 3) Як, на Вашу думку, потрібно відшуковувати правові позиції ЄСПЛ у його практиці і за якими критеріями їх потрібно кваліфікувати як правові позиції?
- 4) Чи має практика ЄСПЛ прецедентний характер? Займіть певну позицію і наведіть 3-5 аргументів на її підтримання.

Завдання 3.

Проаналізуйте ст. 9 Конституції України, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», а також інші джерела, в тому числі й доктринального характеру, та встановіть, яке місце а)

Конвенції, б) практики ЄСПЛ, в) Конвенції та практики ЄСПЛ у системі джерел права України та у правовій системі України. Сформулюйте власну позицію та наведіть 3-5 аргументів на її підтримання, використовуючи для аргументування і правозастосовчу практику.

Завдання 4.

Опрацюйте правило 61 Регламенту ЄСПЛ, а також рекомендовані доктринальні джерела № 5 і №6 та дайте відповіді на запитання:

- 1) Що таке пілотні рішення ЄСПЛ?
- 2) Якою є процедура ухвалення пілотного рішення ЄСПЛ?
- 3) Чим вони відрізняються від квазіпілотних рішень ЄСПЛ та від рішень «третього рівня»?
- 4) Який вплив мають пілотні та квазіпілотні рішення ЄСПЛ на правові системи держав-учасниць Конвенції, проти яких такі рішення ухвалені?

Завдання 5.

Проаналізуйте рішення ЄСПЛ у групі справ «Юрій Миколайович Іванов проти України» (2009) та групі справ «Бурмич та інші проти України» (2017), а також доктринальне джерело №7 «Парламентський нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини: короткий огляд практики держав-членів Ради Європи щодо розв'язання системних проблем невиконання: Експертний аналіз» та дайте відповіді на запитання:

- 1) Які проблеми виявили ці рішення у правовій системі України? Яка першопричина цих проблем?
- 2) Які заходи на виконання зазначених пілотних рішень видаються Вам найефективнішими?
- 3) Чи були вони виконані?
- 4) Які наслідки мало невиконання пілотного рішення ЄСПЛ для України та для заявників у цих та у подібних справах?
- 5) Яка роль парламентів у виконанні рішень ЄСПЛ? Чим зумовлена така роль? Чи вдалося іншим державам через виконання пілотних рішень ЄСПЛ усунути структурні проблеми правових систем, пов'язані з системним невиконанням судових рішень або надмірною тривалістю судового провадження?

Завдання 6.

Проаналізуйте статтю «Імплементация рекомендацій Европейского суда з прав людини в національне законодавство: п'ять позитивних зрушень» (доктринальне джерело № 8), а також пілотні та квазіпілотні рішення ЄСПЛ, згадані у ній («Швидка проти України», «Петухов проти України № 2», «Харченко проти України», «Чанєв проти України», «Куц проти України», «Василь Іващенко проти України», «Найдьон проти України», «Веніамін Тимошенко та інші проти України»), і надайте відповіді на запитання (виконують декілька студентів, аналізуючи одне або декілька рішень ЄСПЛ):

- 1) Які структурні проблеми правової системи України ЄСПЛ виявив у цих рішеннях?
- 2) Які заходи ЄСПЛ пропонує вжити для усунення цих проблем?
- 3) Який строк було надано державі для усунення виявлених структурних проблем?

Самостійно встановіть з відкритих джерел, зокрема за допомогою бази даних департаменту виконання рішень ЄСПЛ за посиланням: [https://hudoc.exec.coe.int/eng#{"EXECDocumentTypeCollection":\["CEC"\]}](https://hudoc.exec.coe.int/eng#{), які кроки зроблені на виконання згаданих рішень ЄСПЛ у частині заходів загального та індивідуального характеру?

Завдання 7.

Проаналізуйте рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23.11.2017 № 1-р/2017 і надайте відповіді на запитання:

- 1) Як вплинула практика ЄСПЛ на обґрунтування КСУ у цьому рішенні?
- 2) Чи дозволила вона сформулювати вирішальний аргумент КСУ чи виконала допоміжну роль в його обґрунтуванні? У яких саме пунктах рішення КСУ такі аргументи зазначені?
- 3) Наскільки прийнятно, на Вашу думку, використовувати як аргумент положення пунктів 125, 126 рішення ЄСПЛ у справі «Агрокомплекс проти України» від 06.10.2011, яке стосується такого аспекту права на суд як права та обов'язки цивільного характеру (йдеться про провадження щодо банкрутства), аргументуючи питання щодо кримінального процесуального права?

Завдання 8.

Проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі) у справі № 3-349/2018 (4800/18, 1328/19, 3621/19, 6/20) від 16.09.2021 і надайте відповіді на запитання:

- 1) Як вплинула практика ЄСПЛ на обґрунтування КСУ у цьому рішенні?
- 2) Чи дозволила вона сформулювати вирішальний аргумент КСУ чи виконала допоміжну роль в його обґрунтуванні?
- 3) Які елементи використаної для обґрунтування практики ЄСПЛ дозволили КСУ надати вагоміші аргументи – рішення проти України чи рішення проти інших держав-учасниць Конвенції? У яких саме пунктах рішення КСУ такі аргументи зазначені?

Завдання 9.

Проаналізуйте підрозділ 2.5 «Виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини з питань, пов'язаних із незалежністю та захистом суддів» Щорічної доповіді «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» за 2020 р., а також відповідні рішення ЄСПЛ, та дайте відповіді на запитання:

1. Які проблеми незалежності суддів виявлені у справі «Куликов та інші проти України», «Олександр Волков проти України»?
2. Які можливі засоби їх подолання?
3. Які кроки щодо подолання проблем, зазначених у цих рішеннях було зроблено?
4. Чи призвели вони до ефективних для заявників наслідків?

ДЖЕРЕЛА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ.

Нормативні:

1. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 30, ст.260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>
2. Закон України «Про ратифікацію Протоколів № 15 та № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 45, ст.401. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2156-19#n2>
3. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод зі змінами, внесеними протоколами 11, 14, 15. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_UKR.pdf
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Протокол № 15 про внесення змін до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 24.06.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-13#Text
6. Протокол № 16 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-13#n3
7. Регламент Європейського суду з прав людини: правило 61. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_rus.pdf

Судова практика:

1. Рішення ЄСПЛ у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (заява № 40450/04). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479#Text
2. Рішення ЄСПЛ у справі «Бурмич проти України» (заява No 46852/13 та інші). URL: <https://rm.coe.int/attachment-1-judgment-burmych-gc-46852-13-ukr-translation-/168078eb76>
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Швидка проти України» (заява № 17888/12). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a40#Text
4. Рішення ЄСПЛ у справі «Петухов проти України № 2» (заява № 41216/13). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d98#Text
5. Рішення ЄСПЛ у справі «Харченко проти України» (заява № 40107/02). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662#Text
6. Рішення ЄСПЛ у справі «Чанев проти України» (заява № 46193/13). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a37#Text

7. Рішення ЄСПЛ у справі «Куш проти України» (заява № 53865/11). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b14#Text
8. Рішення ЄСПЛ у справі «Василь Іващенко проти України» (заява № 760/03). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_873#Text
9. Рішення ЄСПЛ у справі «Найдьон проти України» (заява № 16474/03). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d61#Text
10. Рішення ЄСПЛ у справі «Веніамін Тимошенко та інші проти України» (заява № 48408/12). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a44#Text
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23.11.2017 у справі № 1-п/2017. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/1-p_2017.pdf
12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними скаргами Крупка Дмитра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81, частини першої статті 82 Кримінального кодексу України, Костіна Володимира Володимировича, Мельниченка Олександра Степановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 82 Кримінального кодексу України та за конституційною скаргою Гогіна Віктора Івановича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини першої статті 81 Кримінального кодексу України (справа про перегляд вироку особі, караній на довічне позбавлення волі) у справі № 3-349/2018 (4800/18, 1328/19, 3621/19, 6/20) від 16.09.2021. URL: <https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/6-p2-2021.pdf>
13. Рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text
14. Рішення ЄСПЛ у справі «Куликов та інші проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b94#Text

Доктринальні:

1. Виконання рішень ЄСПЛ: рада встановлює правові підстави для примусового годування засуджених та осіб, узятих під варту. URL: <https://pravo.ua/vykonannia-rishen-iespl-rada-vstanovliuie-pravovi-pidstavy-dlia-prymusovoho-hoduvannia-zasudzhenykh-ta-osib-uziatykh-pid-vartu/?fbclid=IwAR0wCyR1IpYBrqOiKekfCvtxYUke-GI-vVXIdUSgvsBqXOduPZPvL9kdQBI>
2. Дудаш Т. Юридична природа та праворегулятивна функція рішень Європейського суду з прав людини // Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Статті учасників Четвертого всеукраїнського «круглого столу» (м. Львів, 28-29 листопада 2008 року). – Львів: Край, 2009. – С. 80-88. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/justice/Ар/04.pdf>
3. Дудаш Т.І. До питання про ефективність захисту прав людини (за матеріалами пілотних рішень) Страсбурзького суду. Вісник Національної академії правових наук України. 2013. № 2. С. 26-35. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->

